

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософських та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою *КНТЕУ*

(пост. п. *12* від «*28*» *03* 2019 р.)

Ректор

[Signature]
А.А. Мазаракі

**СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА /
SOCIETY SOCIAL STRUCTURE**

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Київ 2019

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автори: Зелінський М.Ю., канд. філос. наук, доцент

Програму обговорено і схвалено на засіданні кафедри філософських та соціальних наук, протокол № 21 від «27» лютого 2019 р.

Рецензент: Морозов А.Ю., д-р філос. наук, проф.

Навчально-методичне видання
СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА /
SOCIETY SOCIAL STRUCTURE

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Автор: **ЗЕЛІНСЬКИЙ** Микола Юхимович

Видавець і виготовлювач
Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

© Зелінський М.Ю.
© Київський національний
торговельно-економічний
університет, 2019

ВСТУП

Усі соціально орієнтовані дії індивідів і представників соціальних спільнот та їх орієнтації продукуються соціальною структурою.

Вони обумовлені структурою суспільства, яка втілює різноманітний досвід спільного життя. Навчальна дисципліна актуалізує вивчення світу соціального методами соціології: від випадкових соціальних взаємодій до конструювання складних соціальних форм (відносин дружби, ворожнечі, споживчих настроїв, зростання та падіння соціальних класів, взаємостосунків професійних, релігійних та інших спільнот; соціальної інтеграції та конфліктів.)

В сучасних умовах важливо виявляти і аналізувати прояв соціальних структур у різних вимірах, таких як зростання соціальної нерівності, соціальної поляризації, бідності, масової маргіналізації, міграції населення тощо.

Актуальність означеної проблематики пояснюється тим, що в умовах транзитивного періоду в українському суспільстві відбувається активне формування інноваційних елементів соціальної структури, яка сьогодні набуває нового змісту.

В ній розкривається сутність концептів «соціальна структура суспільства» і «соціальна стратифікація суспільства», акцентовано увагу на виокремленні вимірів стратифікації та критеріїв, на підставі аналізу яких можливе виділення певних статусних груп й ідентифікація індивіда або групи з тим чи іншим соціальним класом, а також розкриття тенденцій зростання соціальної нерівності та соціальної мобільності в сучасній Україні.

Навчальна дисципліна «Соціальна структура суспільства» є важливим компонентом циклу загальносоціологічних дисциплін, які вивчаються студентами зі спеціальності 054 «Соціологія». Дисципліна «Соціальна структура суспільства» є вибірковою.

Програма дисципліни «Соціальна структура суспільства» складається з наступних розділів:

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі.

II. Зміст дисципліни.

III. Список рекомендованих джерел.

Така структура дисципліни сприяє оволодінню студентами як теоретичними знаннями, так і практичними навичками.

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи знань про соціоструктурні риси сучасного суспільства, соціальну інтеграцію та диференціацію на мікро – та макро– рівнях соціальних взаємодій, відтворення і трансформацію соціальної структури.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- ознайомлення з основними поняттями та категоріями теорій соціальної структури суспільства;
- розвиток у студентів соціологічного способу мислення;
- викладення результатів основних теоретичних досліджень соціальної структури суспільства;
- розкриття місця і взаємозв'язків теорії соціальної структури суспільства та теорії соціальної стратифікації з соціологічними концепціями сучасності;
- оволодіння навичками застосування соціоструктурного аналізу суспільства;
- охарактеризувати причини зростання соціальної поляризації населення у добу транзиту;
- формування навичок інтегрування теоретичних знань та їх практичного застосування.

Після вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- основні соціологічні поняття та категорії;
- сутність соціальної системи і соціальної структури;
- соціальної диференціації суспільства, основні її ознаки;
- напрями та методи емпіричних досліджень соціальної структури суспільства;
- сутність соціального статусу, соціальної ролі, соціальної позиції;
- вихідні поняття теорії соціальної стратифікації;
- сучасні процеси соціальної мобільності в Україні;
- теорію середніх класів та теорію нижніх соціальних верств;
- різновиди соціальної структури суспільства;
- типи стратифікаційних систем.

У процесі вивчення дисципліни студенти повинні **вміти:**

- оперувати основними категоріями та поняттями теорій соціальної структури;
- пояснювати зв'язок елементів соціальної структури суспільства;
- порівнювати різні методи емпіричних досліджень структури суспільства та використовувати їх у практичній діяльності;

- давати оцінку сучасним змінам у розвитку соціальної структури українського суспільства;
- презентувати результати самостійної роботи, брати участь у дискусіях;
- встановлювати стосунки з респондентами, колегами, представниками ЗМІ з питань інтерпретації результатів конкретних соціологічних досліджень;
- визначати тенденції розвитку процесу соціальної маргіналізації в Україні;

Місце дисципліни в освітньому процесі: дисципліна «Соціальна структура суспільства» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» та є комплексним доповненням до вивчення таких профільних дисциплін як «Загальна соціологічна теорія», «Філософія», «Соціологія особистості».

Дисципліна розрахована на 180 год., що відповідає 6 кредитам ЄКТС (формою підсумкової атестації є екзамен).

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Концепт «структура» в соціології та інших соціальних науках

Поняття структури в сучасній соціогуманітарній науці. Властивості структури складних систем. Історичні та сучасні моделі структури суспільства. Дихотомічні види структур. Морфологічні (статичні) та функціональні прояви структур.

Становлення структурного підходу в соціальних науках. Характеристика соціологічних дебатів стосовно інтерпретації поняття «соціальна структура». Традиції і новації у вивченні соціальних структур. Використання знань про соціальну структуру в описових та пояснювальних дослідженнях. Властивості соціальних структур та принципи соціоструктурного аналізу соціальних об'єктів і процесів.

Структурна композиція суспільства, його рівні. Спосіб організації усталених елементів суспільства як його каркас і структурна композиція. Статусно-рольовий рівень соціальних взаємодій як базовий, первинний рівень суспільства. Статусно-рольові позиції як першооснова інституціонального рівня суспільства. Відтворення соціально-значущих зв'язків у суспільстві і нормативно-регулюючий вплив соціетального рівня структурної композиції суспільства. Способи організації зв'язків між інструментами і спільностями (культурою і політичною владою) на соціетальному рівні.

Здатність культури і політичної влади задавати соціальним взаємодіям алгоритми, що стримують відцентрові тенденції в соціальному житті, запобігають розпад суспільства, забезпечують його цілісність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6, 8, 14, 23, 31, 33;

Інтернет-ресурси: 36, 40, 46, 49;

Тема 2. Структурно-функціональний аналіз структури

Система соціологічних уявлень на соціальну структуру та їх загальний знаменник. Пізнавальні принципи об'єктивно – та суб'єктивно – орієнтованих дослідницьких стратегій. Типи дослідницьких задач у руслі означених стратегій. Структурно-функціональний та інтеракційний підходи до аналізу структури, їх принципові відмінності.

Структури як надіндивідуальні утворення та їх функції контролю. Залежність індивідів від соціальної структури (концепція Е.Дюркгейма). Нормативно-ціннісна концепція структури суспільства Т.Парсонса та її пізнавальне значення. Функціональні механізми утворення соціальної структури в системах соціальної дії. Два напрямки структурно-

функціонального підходу: структури як сукупності інститутів і соціальних груп; структури як сукупності статусів і ролей. Соціальні структури крізь призму функціональності та дисфункціональності. Соціальні наслідки дисфункціональності структур. Вплив структурних дисбалансів на індивідуальну та колективну поведінку. Обґрунтування вибору структурно-функціонального підходу до вивчення соціальної структури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 7,10,14,18,25,29;

Інтернет-ресурси: 36,38,41,47;

Тема 3. Базові параметри вивчення соціальної структури

Класичні соціологічні інтерпретації сутності соціальної структури. Матеріалістична теорія соціальної структури (К.Маркс), її основоположні пізнавальні принципи і ключові поняття. Макроструктури суспільства, їх динаміка та форми. Діалектична діяльнісна теорія класової структури суспільства. Зв'язок класової структури з макроструктурами. Спосіб життя як компонент соціоструктурного аналізу. Вплив макро -і- мезоконфліктів на структурні зміни. Переосмислення значення марксистського підходу в контексті динаміки сучасних суспільств. Сучасні структурні процеси крізь призму марксистської теорії.

Інтерпретація соціальної структури в соціології М. Вебера. Принцип вибіркової спорідненості в поясненні макроструктури. Синтетична теорія класово-статусної структури суспільства та її розвиток в соціології ХХ-поч. ХХІ ст. Основні виміри соціальних класів і статусних груп у концепції М. Вебера. Виклики теорії М. Вебера у світлі сучасних соціоструктурних процесів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,12,15,18,28;

Інтернет-ресурси: 35,37,39,47;

Тема 4. Інтеракційний вимір соціальної структури

Визначення типових для членів певної спільноти взаємно зорієнтованих дій. Структурування соціальних взаємодій в практиках смислотворення, мовлення та обміну значеннями. Соціальні структури як структури смислів. Фрейми як структури правил інтерпретації.

Продуктування соціальних структур в практиках повсякденних взаємодій, роль типізації та ритуалів. Використання методології у вивченні структур повсякдення. Досвід емпіричного соціологічного

дослідження структур повсякдення. Обґрунтування необхідності використання інтеракційного підходу в дослідженні соціальної структури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,12,15,18,28;

Інтернет-ресурси:35,37,39,47;

Тема 5. Посткласичний аналіз соціальної структури

Прагматичний та культурний повороти в стратегіях соціоструктурного аналізу на початок ХХІ ст.: від методу та метафори до теорії і смислів. Теорії структурної генези та двоїстості соціальних структур Е.Гіденса, П.Бурдьє. Спроби подолання пізнавальних дилем культури-структури-дії, мікро-та макро-аналізу методологією структурного індивідуалізму: приклад теорій «конвенцій» (Л. Тевено), «систем соціальних правил» (Т. Бьорнс) та мережевої теорії раціональної дії Дж. Коулмена. Взаємозв'язок мікро-та макро-соціальних структур. Інтерпретації соціальних структур як «матриці диспозицій»; залежність соціальних структур від владних відносин (Р.Емерсон, М.Грановеттер).

Особливості інтерпретації соціальних структур в розробках сучасного аналітичного марксизму (Ф. Бродель, І.Валлерстайн, Е. Райт). Залежність соціальних структур від політико-економічних та культурних відносин (інститутів) та мережі соціальних відносин. Соціальний порядок, його базові види та їх основні параметри (Д. Норт). Можливість переходу суспільства від порядку закритого (обмеженого) доступу до соціального порядку відкритого доступу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий:6,8,10,12,15,18;

Інтернет-ресурси: 35,38,40,47,49;

Тема 6. Різновиди соціальної структури суспільства

Основні соціальні зрізи суспільства та їх позиціонування: етичний, демографічний, поселенський, професійний та ін. Співвідношення соціально-територіальної, поселенської та національно-етнічної структур. Соціальні розколи між центром і периферією, містом і селом. Моделі національно-етнічної ідентифікації. Зв'язок національно-етнічних та регіональних вимірів суспільства.

Номінальні та реальні прояви регіонально-територіальної структури суспільства. Історико-культурні, географічні, політичні, економічні та

духовно-психологічні фактори утворення регіонально-структурного розподілу населення. Чи існує проблема «двох Україн»?

Особливості сучасних міграційних процесів та їх вплив на соціальну структуру. Феномен «паралельного суспільства» та «периферійного етнонаціоналізму».

Сучасні міграційні процеси в Україні: вплив війни, насильницької анексії території. Соціальна категорія вимушено переміщених осіб в Україні: її структура, соціальні проблеми та способи регулювання статусу.

Соціологічні дослідження соціально-етнічної, соціально-демографічної, соціально-поселенської структур суспільства. Пошуки методологічних підходів до їх аналізу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,11,13,15,18;

Інтернет-ресурси: 35,37,39,42,47;

Тема 7. Соціально-класова структура суспільства

Поняття класу в соціології. Класи в соціологічних теоріях: історичний екскус. Розвиток учення про класи в соціології марксизму. Концепція класу М.Вебера. Класові схеми Е. Райта, Ф. Паркіна, Р.Дарендорфа, Е.Гіденса, Д.Голдторта.

Сучасні теорії класів. Три базові підходи до визначення поняття соціального класу. Поняття «клас» в теорії соціальної стратифікації. Класовий простір сучасного західного суспільства: вищий клас, середній клас, робітничий клас. Зміни в класовій структурі. Стратегії дослідження класової стратифікації: «суб'єктивний метод», метод «оцінки репутацій», метод «класової ідентифікації». М. Фуко: класова боротьба без класів. П. Бурдьє: клас і габітус. Застосування концепції П. Бурдьє для аналізу структури пострадянського суспільства.

Невизначеності і розколи в класовій структурі сучасного українського суспільства. Відмінності соціальних класів за ресурсними показниками і життєвими шансами. Ціннісні та стильо-життєві відмінності соціальних класів. Чи існує гендерна фрагментація соціально-класової структури?

Середні класи та особливості їх соціологічного дослідження. Структурно-функціональні та соціокультурні прояви «нових середніх класів». Підприємці як новий соціальний клас в Україні. Нові форми зайнятості та їх соціальні наслідки: специфіка ресурсної бази, соціальних позицій, ролей і статусів. Специфіка прекаріату як нової класоподібної категорії.

Особливості політичної активності та соціальних протестів соціальних класів в сучасній Україні (в порівнянні з європейськими країнами).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,10,14,18,23;

Інтернет-ресурси: 35,37,40,45,48;

Тема 8. Культурні характеристики соціальної структури

Соціальні блага і позиції як дистрибутивні параметри соціальної структури. Роль культурного капіталу у соціальному відтворенні. Методологія П. Бурдьє вимірювання економічного, культурного та соціального капіталів.

Соціальний обмін як основа механізму відтворення соціальної структури і соціальних відносин. Габітуалізація та легітимація соціального обміну як механізм формування соціальних структур. Соціологічні дослідження колективних уявлень, вірувань та звичаїв як структурних компонентів суспільств.

Особливості формальних і неформальних правил, норм. Норми як чинник конституювання статусних груп.

Ціннісні параметри соціальної структури і базові соціологічні методології їх дослідження (Р.Інглгардт, Ш. Шварц, Г. Гофстеде). Порядки обґрунтування цінності (Л. Тевено). Соціокультурні середовища та способи їх дослідження.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,14,18,23;

Інтернет-ресурси: 35,37,41,43,47;

Тема 9. Соціальні статуси і ролі як головні сполучні елементи соціальної структури суспільства

Поняття соціального статусу. Соціальні позиції. Соціальний статус та його виміри. Статус особистий і соціальний. Приписуваний, досяжний і змішаний статуси. Характеристика соціального статусу як виміри соціальної нерівності і стратифікації (М.Вебер, П. Сорокін). Поняття статусної несумісності, її причини і наслідки для суспільства та особистості. Статусні групи у структурі соціальної стратифікації суспільства. Символи статусу. Статусна неконсистентність та її чинники (концепція Г.Ленського). Об'єктивні та суб'єктивні чинники узагальненого соціального статусу індивідів. Багатопараметричні моделі соціального статусу. Соціальний статус як функція власності влади та

професійної зайнятості в сучасних суспільствах. Трансформація радянської номенклатури за умов ринкових змін в суспільстві. «Нові» високо статусні групи в українському суспільстві. Ресурсні та культурні відмінності статусних груп в сучасній Україні.

Поняття соціальної ролі. Соціологічна теорія ролей особистості(Дж. Г. Мід, Р. Лінтон). Особливості рольового аналізу соціальної структури (С.Надель, Т.Парсонс). Атрибутивні рольові очікування-орієнтації. Культурна залежність рольових зразків поведінки. Соціометрична методологія вимірювання статусно-рольової структури в малих групах. Престижні соціальні ролі і статуси.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,7,10,14,20,25;

Інтернет-ресурси: 35,36,38,40,49;

Тема 10. Соціальна стратифікація суспільства

Соціальна стратифікація як спосіб диференційного аналізу суспільства. Соціальна стратифікація та соціальна диференціація. Основні ознаки соціальної стратифікації (Б. Барбер). Моделі соціальної стратифікації. Одномірна та багатомірна соціальні стратифікації. Основні системи стратифікації: рабовласницька, кастова, станова, класова. Відкрита та закрита стратифікації.

Категорії рівності-нерівності в історико-соціологічному ракурсі. Види нерівності. Соціальна нерівність як основа стратифікаційних систем (теорії нерівності К.Маркса, П. Сорокіна, Г. і Дж.Ленські). Структуралістський та функціоналістський підходи до соціальної стратифікації. Стратифікаційні конструкції у радянському і пострадянському суспільствах. Перехід від економічного до культурного структурування суспільного простору. Новітні типи стратифікаційних систем (етакратична, фізико-генетична, культурно-символічна, соціально-професійна, культурно-нормативна).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,14,15,20,23;

Інтернет-ресурси: 35,38,40,48,49;

Тема 11. Соціальна мобільність у стратифікованому просторі

Історія та сучасний стан дослідження соціальної мобільності, її основні різновиди. Міжпоколінна класова мобільність. Міжпоколінна освітня мобільність. Групова та індивідуальна соціальна мобільність.

Горизонтальна та вертикальна соціальна мобільність. Механізм соціальної мобільності П.Сорокіна.

Емпіричне вимірювання соціальної мобільності. Методи дослідження. Порівняльні дослідження мобільності у західній і радянській соціології. Сучасні процеси соціальної мобільності в Україні: міжпокоління класова та освітня мобільність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 7,9,11,14,20,23;

Інтернет-ресурси: 35,36,38,46,49;

Тема 12. Проблеми і методи дослідження соціальних структур

«Структурні проблеми» сучасного суспільства. Структурні дисбаланси і кризи. Сучасні пізнавальні дилеми та проблеми регулювання суспільного розвитку.

Множиність структур соціальних відносин. Горизонтальні та вертикальні види структур. Структурні взаємозв'язки (інтерсекційність): проблеми комплексності та способи її врахування в сучасній соціології.

Рівні вивчення структур. Проблеми переходу від мікро – до макрорівневого аналізу. Проблеми моделювання соціоструктурних процесів.

Соціологічні методи вивчення соціальної структури та її зв'язку з культурою та соціальною дією. Пізнавальні можливості та обмеження в застосуванні якісних та кількісних стратегій соціального дослідження структурних процесів та параметрів. Досвід застосування якісних стратегій в соціологічних дослідженнях соціальних структур.

Невирішені завдання вивчення змін в соціальній структурі сучасного українського суспільства.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 9,10,14,18,23;

Інтернет-ресурси: 35,36,38,42;

Тема 13. Соціальна структура сучасного українського суспільства

Особливості соціальної структури радянського суспільства. Ортодоксальна радянська теорія класів: формула класової структури «2+1». Парадокси «соціальної однорідності» радянського суспільства.

Трансформація соціальної структури українського суспільства після розпаду радянської системи. Формування найрізноманітніших форм власності: приватної, акціонерної, кооперативної, концесійної, змішаної

тощо. Особливості стратифікаційних процесів українського суспільства. Нові соціальні верстви та групи в соціальній структурі суспільства. Формування класу великих власників. Зміна еліт. Реструктурування середніх верств. Заглиблення соціального «дна». Соціально-економічна диференціація і поляризація. Зростання масштабів соціальної мобільності. Проблеми соціальної маргіналізації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5;

Додатковий: 6,8,12,14,20,23;

Інтернет-ресурси: 35,36,39,45,48;

III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Гіденс Е. Соціологія. Пер. з англ. – К.: Основи. 2009. – 726 с.
2. Коваліско Н.В. Стратифікаційний аналіз сучасного суспільства. 2-е вид. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – с. 3-129.
3. Кононов І.Ф. Теоретична соціологія. Курс лекцій. т. 2. Сучасні суспільства: структури та процеси: підручн. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. – 336 с.
4. Пірен. М.І. Загальна соціологія: підручник для студентів ВНЗ. – К.: Персонал, 2014. – с. 76-104
5. Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтинго-модульною системою навчання. 5-е видання, перероб. та доповн. – К.: Знання, 2009. – 486 с.

Додатковий

6. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених./О. Богдан. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2015. – 380 с.
7. Богомаз К.Ю. Новітні соціологічні теорії: Хрестоматія: навч. посіб. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011. – 325 с.
8. Болотіна Є.В. Соціологія. Курс лекцій. – К.: Кондор, 2009. – 549 с.
9. Головаха Є. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007-2009. – К.: інс-т соціології НАН України, 2010. – 118 с.
10. Дворецька Г.В. Соціологія. Підручник. – К.: КНЕУ, 2013. – 428 с.
11. Дороніна М.С. Соціологія (візуалізація основних положень). Навч. посіб. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2011. – 172 с.
12. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації. – Львів.: Магнолія, 2009. – 158 с.
13. Коваліско Н., Макєєв С. Економіка і соціологія нерівності: свідчення глобальних тенденцій // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2018. № 3 , с. 5-24
14. Козирєв М.П. Соціологія: підручник / М.П. Козирєв. – Львівський ун-т внутрішніх справ, 2017. – 233 с.
15. Кузьменко Т.М. Соціологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 320 с.
16. Кузьмук О. Середній клас в українському суспільстві: перспективи теоретичного та емпіричного дослідження: монографія. – Луцьк. Вежа – ДРУК, 2017 – 172 с.

17. Кузьмук О. Соціальна стратифікація суспільства: теоретична та емпірична інтерпретація поняття // Соціологічні студії, 2018. № 1 (12), с. 27-31.
18. Кутуєв П. Проблематика сучасного соціологічного знання // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2009, № 2с. 144-156.
19. Кутуєв П.В. Теорія соціальних змін. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2009, 169 с.
20. Лукашевич М.П., Туленков М.В., Яковенко Ю.І. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: Підручник. – К.: Каравела, 2014. – 544 с.
21. Малиш Л. Виміри стратифікації українців за рівнем добробуту // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2014. № 4, с. 94-112
22. Прибиткова І. Парадокси радянського класоутворення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2017. № 2, с. 98-104.
23. Сірий Є.В. Соціологія: Загальна теорія та методологія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. Вид. 3-є. К.: Атіка, 2009. – 492 с.
24. Симончук О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: евристичний потенціал класового аналізу. – К.: Інс-т соціології НАН України, 2018. – 451 с.
25. Сокур'янська Л.Г. Вступ до соціології: навч. посіб. – Х.: ХНУ ім. Н. Каразіна, 2011. – 155 с.
26. Соціологія: навч. посіб. За ред.. С.О. Макєєва. 5-е вид., перероб. і доп. – К.: Тов-во «Знання», 2012. – 566 с.
27. Соціологія. Підручник (В.І. Волович. М.І. Горлач, В.Г. Кремень) 6-е вид. – К.: ЦУЛ, 2009. – 808 с.
28. Соціологія: підручник / М.П. Требін, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін. – Х.: Право, 2010. – 224 с.
29. Соціологія: Терміни і поняття. Навч. енцикл. словник-довідник. За ред.. Пічі В.М. Львів, Новий світ, 2018. – 658 с.
30. Сучасні соціологічні теорії. Автор-укладач А.Д. Осипчук. – К.: КМА, 2015. – 170 с.
31. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології Пер. з нім. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2015. – 262 с.
32. Тихонова Н.Є Социальная стратификация: опыт эмпирического исследования. – Мн.: Харвест, 2009. – 321с.
33. Чернецький Ю. Розвиток системи основних понять соціології наприкінці ХХ – поч. ХХІ століть // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2015 № 2, с. 96-111

34. Черныш А.М. Социология: уч. пособие для вузов. – Херсон, ХГУ, 2014. – 333 с.

Інтернет-ресурси

35. Офіційний сайт Соціологічної Асоціації України. Режим доступу: // www.sau.kiev.ua/

36. Сайт факультету соціології Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. Режим доступу: [http:// www.soc. Univ. kiev.ua /uk/ bakalavrat – op – sociologi](http://www.soc.univ.kiev.ua/uk/bakalavrat-op-sociologi)

37. Міжнародна соціологічна асоціація (МСА). Режим доступу: [https:// www.isa – sociology.org](https://www.isa-sociology.org)

38. Електронна бібліотека Інс-ту соціології НАН України. Режим доступу: // [I – soc. com/ua /institute/ el.php](http://i-soc.com.ua/institute/el.php)

39. Український соціологічний журнал (соціологічна асоціація України). Режим доступу: [http:// www.sau.kiev.ua/ magazine. Html](http://www.sau.kiev.ua/magazine.html)

40. Фаховий журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг». Режим доступу: [http:// dspase.nbuv.gov.ua/ handle/ 123456789/ 5932](http://dSPACE.nbuv.gov.ua/handle/123456789/5932)

41. Інформаційний і пошуковий портал з соціальних наук Social Science Hub: www.sshub.com

42. Science Information Gateway (SOCIG): www.sosig.ak.uk

Liens Socio: [http:// www.liens-socio.org](http://www.liens-socio.org)

43. Socioland: www.sozioland.de

44. Каталог програмного забезпечення і баз даних для соціологів: [http:// www.stat.washington.edu/ raftery/ Reseach/ Soc/soc_ software.html](http://www.stat.washington.edu/raftery/Research/Soc/soc_software.html)

45. Міжнародна база даних ЮНЕСКО з соціальних наук (інституції, персоналії) DARE: www.databases.unesco.org/dare/form.shtml

46. Бази даних наукової періодики і книг: www.jstor.org; www.proquestdirect.com; www.ebsco.com

47. Інтернет ресурси для соціологів (The Wadsworth Sociology Resource Center): [http:// sociology. wadsworth.com/](http://sociology.wadsworth.com/)

48. Домашня сторінка інтернетового журналу «Sociological Research Online»: [http:// www.socresonline.org.uk/](http://www.socresonline.org.uk/)

49. Домашня сторінка Центру вдосконалення соціологічної освіти при факультеті соціології Харківського національного університету імені В.Н. Карабіна (в рамках МЕГАПРОЕКТУ Міжнародного фонду «Відродження» «Вища освіта: лідерство для прогресу» (керунок «Соціологія»): [http:// www.sociology.kharkov.ua/ HTML/mega.htm](http://www.sociology.kharkov.ua/HTML/mega.htm)

**Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.*